

CONTROVERSIARUM
DE EUCHARISTIA

LIBER QUINTUS

QUI EST DE SACRIFICIO MISSÆ.

De Sacrosancto, ac divinissimo sacrificio MISSÆ, adversus hujus temporis hæreticos disputaturus, commodum esse duxi in tot controversias disputationem universam partiri; quot sunt de sacrificio eodem canones in Concilio Tridentino. *Prima* igitur controversia erit sitne Missa sacrificium vere, ac proprie dictum. *Secunda*, quale sacrificium sit, propitiatorumne, an solum laudis, et gratiarum actionis. *Tertia*, quibus prosit, viventibus tantum, an etiam mortuis. *Quarta*, liceatne in Sanctorum honorem et memoriam Missas celebrare. *Quinta*, de modo, ac ritu celebrandi, an licite sint Missæ privatæ. *Sexta*, an Missa lingua vulgari celebranda sit. *Septima*, an quæ leguntur in Missa debeant omnia alta voce legi. *Octava*, de cæremoniis Missæ, quæ in actione, aut rebus consistunt. *Nona*, de veritate, et antiquitate eorum omnium, quæ leguntur in Missa.

Sed ante has omnes quæstiones duo quædam præmittenda sunt. *Unum*, de vocabulo Missæ. *Alterum*, voce, natura, definitione, et partitione sacrificii. His enim explicatis, intelligetur status principalis quæstionis, sitne Missa verum sacrificium; quem statum adversarii, et Kennitius maxime, dedita opera perperam explicant. Auctores, qui de sacrificio tractant, habes in fine capituli quinti.

CAPUT PRIMUM.

De voce, Missa.

Ut igitur a vocibus incipiamus, de nomine Missæ, quatuor dicenda sunt, quæ sit ejus antiquitas, quæ etymologia, quæ significationes, et quo sensu accipiat a Catholicis, cum dicunt Missam esse sacrificium,

Antiquissimam, et usitatissimam in Ecclesia Latina esse hanc vocem, dubitari non potest. Exstat enim apud Ambrosium lib. v. epist. 33: « Ego, inquit, mansi in munere, Missam facere cepi, orare in oblatione Deum, ut subveniret ». Exstat apud Augustinum serm. 91. de tempore: « In lectione, inquit, quæ nobis ad Missas legenda est, audituri sumus, etc. » Exstat idem vocabulum apud Victorem Ulicensem lib. II. hist. de persecutione Wandalica, apud Cassianum lib. III. de canonico divinarum orationum,

et psalmodum ordine: apud Leonem epist. 81. ad Dioscorum, et 88. ad Episcopos Germaniæ et Galliæ: apud Felicem IV, in epist. I. apud S. Benedictum in regula cap. 17. Apud Gregorium I, lib. I. epist. 12. et lib. IV. epist. 10. et alibi passim. Denique in antiquissimis Conciliis, ut in Romano, sub Sylvestro I, in Carthaginiensi II, can. 3. in Carthaginiensi IV. can. 84. Herdensi can. 4. Valentino can. I. Agathensi can. 47. Aurelianensi I, can. 28. quæ omnia testimonia ante annos circiter mille, et eo amplius conscripta sunt.

Quod vero attinet ad etymologiam, Lutherani solita impudentia deducunt a voce Hebraica מִיִּזְיִם quæ habetur Dan. XI. ubi de Antichristo legitur: *Deum autem Mahuzim colet in loco suo* (1). Itaque volunt adversarii, atque in primis Kennitius in 2. part. Exam. Concilii Tridentini, in ipso principio disputationis de sacrificio Missæ, Missam esse Deum, seu arcem, et robur Antichristi Romani, id est, Papæ: idque probant, quia divina providentia factum videtur, ut Missa in voce congrueret cum Deo illo Antichristi.

Sed nos ex hoc ipso loco Danielis, probamus Deum Mahuzim nihil habere commune cum Missa, et esse potius idolum aliquod, si in divinis litteris ludere liceat, Lutheranorum. Nam in eodem cap. legitur, regem illum, qui colit Deum Mahuzim, esse regem Aquilonis, et contra eum in prælium venturum regem Austri, et nominatim Romanos contra eundem illum regem pugnatos: nam voces illas hebraicas מִיִּזְיִם et מִיִּזְיִם testatur S. Hieronymus in commentario, ab Hebræis exponi, Romanos et Italos. Quod si Australes, et nominatim Romani pugnant eum rege qui colit Deum Mahuzim; certe Deus Mahuzim non est Deus Romanorum, neque est Missa, nisi velint jam Missam a Romanis oppugnari, ab Aquilonaribus defendi.

Præterea Rex ille, qui colit Deum Mahuzim, ut in eodem capite legitur, non colit ullos alios Deos, neque Deos Patrum suorum, sed contra universa numina consurgit. Porro Romanos adversarii asserunt colere Deos innumerabiles, et plurima idola, nimirum omnes Sanctos, et Sanctas, et eorum reliquias atque imagines. Ipsi autem adversarii nostri contra imagines, reliquias, et ipsos etiam Sanctos aperte consurgunt; deberent

igitur, si consequenter loqui vellent, ingenue confiteri, suum esse Deum Mahuzim, non autem Papistarum.

Adhæc si Deus Mahuzim est Deus ab Antichristo fabricatus, et erectus, et Antichristus natus est post annum Domini 600, ut communiter Lutherani docent, quomodo potest Deus ille Mahuzim esse Missa, quæ longe est antiquior, ut jam ostendimus ex Ambrosio, Augustino, aliisque Patribus veterioribus.

Denique Deum Mahuzim non palam, sed clam Antichristus colet. Sic enim conciliantur verba ejusdem Prophætæ, quæ inter se pugnare videntur, cum dicat ab Antichristo omnes Deos contemnendos, ut solus ipse, ut Apostolus declarat ad Thessalonicenses, habeatur Deus; et tamen in eodem capite mox adjungat: *Deum Mahuzim venerabitur in loco suo*. Nam hæc verba ideo non pugnant inter se quia Antichristus palam Deos omnes oppugnabit, sed clam in arce quadam munitissima (id enim significat proprie Mahuzim) Diabolum pro Deo colet, cujus artibus ad illam potentiam deveniet, ut Deus credatur, et signa, et prodigia mendacia patrabit. Quare si Deus Mahuzim solum in abditissimum loco, atque occulto colendus est, quis non videt, quam longe a veritate aberrant, qui de Missa Daniele interpretantur, cum Missa in toto orbe terrarum, publice, in mediis templis, spectantibus populis celebretur?

His ergo nugis omissis, veniam ad sententias Catholicorum. Plurimi conantur ostendere nomen Missæ esse Hebraicum; et oblationem voluntariam significare; habetur enim Deuter. XVI. vox מִזְבֵּחַ in ea significatione. Nec solum catholici, sed etiam Philippus Melancthon in Apologia Confessionis Augustanæ in disputatione de vocabulo Missæ agnoscit etymologiam hanc, et significationem, atque eam ad suum propositum detorqueere conatur.

Sed non videtur Apostolis in usu fuisse hoc vocabulum Hebraicum, multoque probabilior est eorum sententia, qui docent Missam, vocem esse Latinam, et a Latinis primum usurpatam in celebratione mysterii Eucharistiæ. Nam si vox ista Hebraica in usu Apostolis fuisset; certe retinissent eam etiam Greci, et Syri atque alie nationes, ut retinuerunt alias similes voces, ut Amen,

(1) Dan. XI. 38.

Alleluia, Sabaoth, Hosanna, Satan, Sabbatum, Pascha. Vocabula enim hebraica per Graecos ad nos devenerunt; cum ipsi etiam Apostoli, et primi Ecclesiae Doctores graece scripserint. Porro apud Graecos, nulla est mentio hujus vocis Missa, sed pro eo *λατρωεργον* dicunt. Est autem *λατρωεργον* munus seu ministerium publicum; et quamvis a Patribus graecis vix aliter accipiatur, quam pro ministerio sacrificii Eucharistiae offerendi, tamen vox ipsa ex se latius patet. Nam et Demosthenes in oratione contra Leptinem, frequentissime hanc vocem usurpat pro publico munere; et ipse etiam Apostolus Philip. II. Ephroditum vocat *τω λατρωεργον* necessitatis suae. Adde, quod Syri, ut Marronita, qui chaldaica lingua celebrant divinum sacrificium, non habent Missae vocabulum, sed pro eo dicunt *קורשה*, id est, sanctum, seu sacrum. Et tamen si Hebraica vox apud ullos conservari debuit, apud eos maxime, qui semper ea lingua, licet non nihil corrupta, usi sunt. Adde, quod viri docti linguae hebraicae, ut Origenes, Epiphanius, Justinus, Hieronymus hac voce nunquam utuntur, quod merito admirandum videri posset, si ea vox esset hebraica. Adde ultimo, quod si vox illa esset hebraica, non Missa, sed Missah dicendum esset: quo modo tamen nemo scribit, aut loquitur.

Qui latinam vocem esse volunt, non eodem modo omnes exponunt: alii enim Missam dici volunt, quod oblatio, et preces ad Deum mittantur. Ita Hugo de S. Victore lib. II. de Sacramentis part. 8. cap. ult. Alii minus probabiliter, quod Angelus a Deo mittatur qui sacrificio assistat, et illud ad Deum deferat, ut Magister in IV. dist. 13. et S. Thom. 3. par. quaest. 83. art. 4.

Alii, et ii ut plurimum haeretici, dictam esse volunt Missam apud veteres a mittendis, et conferendis in medium muneribus, quasi symbolis quibusdam, unde fieret sacra Coena, et epulum daretur pauperibus, unde etiam volunt idem fuisse Missam, et quam Graeci dicunt *εὐαγγέλιον*. Ita Joannes Calvinus breviter lib. IV. Instit. cap. 18. §. 18. et Petrus Martyr in cap. V. prioris ad Corinthios, et fusius, Philippus Melancthon in Apologia Confess. Augustanae in disputatione de vocabulis Missae. Quae expositio nullum habet ab antiquitate testimonium, et falsa est omnino, quatenus confundit Missam cum *εὐαγγέλιον*. Erat enim *εὐαγγέλιον* convivium Christianorum ob refrigerium pauperum po-

tissimum excogitatum, ut ex Tertulliani Apologetico cap. 39. et Augustino lib. XX. contra Faustum cap. 21. colligi potest, sobrium quidem, et temperatum, sed tamen humanum, et politicum. Per Missam autem Ambrosius, Augustinus, Leo, et caeteri omnes quos citavimus, semper accipiunt actionem sacram, et mysticam, et in qua praecipua pars religionis nostrae consisteret.

Probabilissima est eorum sententia, qui Missam dici volunt a missione, seu dimissione populi, ut idem sit Missa, quod Missio, sicut idem sunt apud veteres collecta, et collectio, et graece *εὐαγγελία* et *εὐαγγελία*, et peccati remissa, et remissio; remissum enim passim usurpat Cyprianus lib. III. epist. 8. lib. de bono patientiae, in epist. ad Jubanum, et alibi. Haec sententia est Isidori lib. VI. originum, Rabani lib. I. cap. 32. de Instit. Clericorum, et Alcuini lib. de officiis Ecclesiasticis cap. de celebratione Missae, Hugo etiam loco notato, et alii recentiores hanc etymologiam admittunt.

Quamvis autem a missione Missa dicatur, non tamen eam solam significat, sed tractatum est inde vocabulum ad alia significanda. Sunt igitur quinque Missae acceptiones apud scriptores ecclesiasticos.

Primo, accipitur simpliciter pro missione: ita accipitur in Concilio Cartaginensi IV. canon. 84. «Episcopus nullum prohibeat usque ad Missam Catechumenorum, neque Judaeum, neque Gentilem Ecclesiam ingredi, et audire verbum Dei.» Quo loco Missa non potest accipi pro sacrificio, seu coena sacra: nam illa non erat Catechumenorum, sed fidelium tantum. Neque potest accipi pro Evangelio, et Lectionibus, quae recitabantur praesentibus Catechumenis: nam Concilium volebat ea ab infidelibus etiam audiri. Quare non potest Missa eo loco accipi, nisi pro missione Catechumenorum. Eodem modo accipitur ea vox in Concilio Ilerdensi canon. 4. ubi prohibentur incestuosi permanere in Ecclesia, nisi usque ad Missam Catechumenorum. Sic Augustinus in eodem sensu serm. 237. de tempore (qui absque dubio est Augustini): «Ecce, inquit, post sermonem sit Missa Catechumenis, manebunt fideles etc.» Eodem modo accipitur Missa apud Cassianum lib. II. de canonico orationum, et psalmodum modo cap. 7. et in titulo cap. 15. ubi Missam orationis, vocat dimissionem finita oratione. Et lib. III. cap. 7. ubi vocat Missam congregationis, dimis-

sionem congregationis, et cap. 8. vocat Missam vigiliarum, dimissionem post vigiliis. Quomodo etiam accipiuntur Missae, quae jubent fieri a sancto Benedicto in Regula cap. 17. post singulos nocturnos. Denique hoc modo accipitur in nostra Liturgia, cum dicitur a diacono: «Ite Missa est,» ut enim recte exponit Aleuinus loco citato, sensus est: Jam dimissio est congregationis, abire omnibus licet.

Secundo, accipitur Missa pro divino officio lectionum, precum, et aliorum id genus, quod celebratur in Ecclesia ante dimissionem Catechumenorum. Et saepe illa verba Concilii antiquissimi Valentini, cap. 1: «Hoc esse censuimus observandum, ut sacrosancta Evangelia ante munus illationem in Missa Catechumenorum in ordine lectionum post legantur etc.» non possunt intelligi de dimissione Catechumenorum, sed de officio divini, cui ipsi intererant.

Tertio, accipitur pro illa parte Liturgiae, quae est ab Offeritorio usque ad finem, quae proprie dicitur Missa fidelium, teste Aleuino, loco notato. Ita accipitur Missa ab Ambrosio lib. V. epist. 33: «Ego maqsi in munere, Missam facere coepi, orare in oblatione, etc.»

Quarto, accipitur pro tota celebratione divini officii, in quo Eucharistia consecratur, ut comprehendi simul Missam catechumenorum, et fidelium. Ita accipitur in locis citatis, Leonis, Gregorii, Felicis IV, et Conciliorum Agathensis et Aurelianensis: et haec est communissima acceptio apud omnes posteriores auctores.

Quinto, accipitur pro ipsis collectis, seu precibus, quae dicuntur in Liturgia: ita accipitur in Concilio Milevitano can. 12.

Sed quarta significatio est, in qua accipitur nomen Missae, cum quaerimus: Utrum Missa sit sacrificium; est enim sensus questionis: Utrum actio illa sacra, in qua conficitur Eucharistia, multis praecedentibus, et sequentibus precibus et caeremoniis, sit sacrificium. Nec intelligimus questionem esse, an singuli illi ritus sint de essentia sacrificii, sed solum, an inter illos ritus sit aliquis, qui proprie sacrificium dici debeat, ad quem reliqui omnes referantur.

Ex quo refellitur impostura Kemniti. Nam in 2. par. Examinis Tridentini Concilii pag. 717. proponit explicandum: Quid illud sit in Missa, quod Pontificii proprie intelligunt sacrificium, ac dicit illud clarissime explicari a Joan. Eckio lib. I. de sacrificio Missae

cap. 10. et tandem citatis quibusdam verbis Eckii, ita concludit pag. 719: «Sacrificium igitur Missae, de quo Pontificii dicunt, in eo consistit, quod sacrificium certis ornamentis, et instrumentis, super panem, et vinum Eucharistiae variis utitur gestibus, motibus, et actibus: ut sapies generaliter, inclinari, strictis manibus, modo distendere, modo reducere brachia, subinde se convertere, nunc esse clamoroso, nunc magno silentio quaedam demurmurare, suspicere in altum, esse pronum, consistere uno in loco, nunc in dextram, nunc in levam altaris partem commigrare etc.»

Sed haec est mira fraus novi istius evangelistae. Nam Joannes Eckius vir doctissimus, et qui semper de Luthero, et ejus sectatoribus triumphavit, dicit quidem in Missa representari Christi passionem variis actibus, gestibus, ornamentis, ritibus etc. Sed non ait in illa representatione, et illis gestibus consistere essentiam sacrificii, de quo di sputamus, ut Kemnitius impudenter mentitur, sed docet, sacrificium proprie consistere in oblatione corporis, et sanguinis Domini, quae a Sacerdote fit Deo. Nam in fine illius capituli decimi a Kemnitio citati, facit quadrimumbrem divisionem. Est enim quaedam actio sacrificium, et non representatio sacrificii: quaedam representatio, et non sacrificium. Et haec duplex est: nam alia est simplex representatio, qualis esse solet cum aliquid cernitur pictum, aut ex libro historia recitatur: alia est representatio ad vivum per varias actiones, ut cum praelium, vel triumphus in scena ab actoribus representatur, ubi et personae, et vestes, et arma, et ipsae actiones cernuntur, et verba audiuntur. Quaedam denique sacrificium, et representatio sacrificii.

Ad primum membrum pertinet mors Christi vera in cruce: illa enim fuit sacrificium, et non representatio alioquin sacrificii. Ad secundum membrum pertinet manducatio Eucharistiae. Qui enim id faciunt simpliciter, commemorant Christi passionem; sed nec sacrificium proprie offerunt, nec etiam sacrificium crucis ad vivum representant. Ad tertium membrum pertinet officium divinum, quod in Ecclesia agitur in die Parasceves; in illo enim representatur accurate passio Christi variis gestibus, motibus, verbis, vestibus, instrumentis etc. sed non est in toto eo officio ulla actio, quae sit proprie sacrificium. Ad quartum membrum pertinet

Missa, in qua et representatur variis gestibus, et actionibus sacrificium crucis, et simul offertur Deo verum, et proprium sacrificium corporis Domini.

Hæc est Eckii doctrina, et omnium Catholicorum, ex qua perspicue constat, sacrificium non consistere proprie in illis variis gestibus, et motibus: nam alioqui in die Parasceves verum sacrificium offerretur, cum in officio ejus diei plurimi ejusmodi gestus, et motus fiant, quod tamen Eckius disertis verbis negat.

Adde quod Eckius cum probare vult sacrificium Misse, in toto illo opere omnia sua argumenta dirigit ad probandum in Missa fieri oblationem Deo: non autem ad probandum fieri debere varios gestus, et motus. Non igitur ille per sacrificium intellexit gestus, et motus, ut Kemnitiu calumniatur, sed oblationem corporis, et sanguinis Domini. Hæc de primo.

CAPUT II.

De sacrificii definitione.

Explicuimus vocabulum Missæ: nunc explicanda est vox sacrificium, ut plane intelligatur status controversiæ: An Missa sit sacrificium. Porro in voce Sacrificium non est querenda etymologia, aut vulgaris aliqua significatio, quæ notissima sunt: sed quid proprie sit sacrificium, sive quæ sit ejus natura, et definitio: in hac enim re non pauci falluntur.

Ac primum Philippus Melanchthon in Apologia Confessionis in articulo de Missa, ita sacrificium definit: « Sacrificium est cæremonia vel opus, quod nos Deo reddimus, ut eum honore afficiamus. » Deinde dividit sacrificium in duas species, in sacrificium videlicet propitiatorium, et sacrificium *τυχευτικόν*. Propitiatorium esse dicit, quod est satisfactio pro peccatis, et Deum placat; *τυχευτικόν* esse vult, quod non reconciliat hominem Deo, sed est gratiarum actio, quæ a reconciliatis pro acceptis beneficiis exhibetur Deo: quo genere contineri dicit fidem, prædicationem Evangelii, orationes, castigatio-nes carnis, et breviter omnia bona, unde laus Deo consurgit. Atque ex his fundamen-

(1) Osee. VI, 6; I Reg. XV, 22; Psal. L, 48.

tis colligit Missam posse dici sacrificium hoc modo posteriore, quia sumptio Eucharistiæ fieri potest ad laudem Dei, sicut cætera opera bona, non tamen esse sacrificium prioris generis.

Ab hæc Philippi sententia non procul abesse videtur opinio doctoris ejusdem modernæ, hominis alioqui valde eruditi, et pii, qui in lib. de sacrificio cap. 5. docet, sacrificium proprie dictum esse omne opus bonum, quod fit, ut sancta societate inhereamus Deo, sive ex se sit opus virtutis, sive non, ita ut non minus proprie sit sacrificium castigatio corporis propter Deum assumpta, quam sacrificium Eucharistiæ. Dividit autem eadem opinio sacrificia proprie dicta in duas species, in sacrificia videlicet typica, et non typica. Typica vocat, quæ fiunt ad aliud significandum, qualia erant sacrificia omnia veteris legis, et qualia sunt omnia Sacramenta novæ legis. Non typica, vocat opera virtutum, quæ tametsi nihil significant, tamen Deo gratissima sunt.

Hæc sententia falsa est, ac multis, et perspicuis argumentis refutari potest. Primum, Scriptura sacra opponit opera multarum virtutum sacrificiis, ut cum ait Osee VI: *Misericordiam volo, non sacrificium*. Et I Reg. XV: *Melior est obedientia, quam victimæ*. Et Psalm. L: *Si voluisses sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum, et humiliatum Deus non despicias* (1). At si omnia opera virtutum essent sacrificia proprie dicta, certe etiam obedientiæ, misericordiæ, pœnitentiæ opera essent proprie sacrificia: non igitur veræ essent illæ sententiæ Scripturarum supra citatæ. Quomodo enim vult Deus misericordiam, et non sacrificium, si ipsa misericordia est verum, et sacrificium, si ipsa sacrificium? aut quomodo melior est obedientia, quam victimæ, si ipsa obedientia vere, ac proprie victimæ est? quemadmodum autem non vult Deus sacrificium, et holocausta, sed cor contritum et humiliatum, si hoc ipsum est verissimum sacrificium?

Secundum argumentum. In omni sacrificio proprie dicto requiritur res aliqua sensibilis, quæ offeratur, nec in sola actione sacrificium consistere potest. At si sacrificium esset quelibet cæremonia, vel opus ad honorem Dei factum, nihil obstaret quo minus

in sola actione sacrificium consisteret; et qui voce psallit, aut genua flectit, aut aliquid ejusmodi facit, is proprie sacrificare diceretur: non igitur sacrificium est quelibet cæremonia, vel opus ad honorem Dei factum. Probatur major propositio. Genes. XXII, Isaac ait patri: *Ecce ignis, et ligna, ubi est victima holocausti?* Hebr. VIII: *Omnis Pontifex ad offerendum munera, et hostias constituitur: unde necesse est et hunc habere aliquid, quod offerat* (1). Ubi Apostolus colligit ex ratione communi sacrificiorum, non potuisse Christum vere dici Pontificem, nisi habuisset victimam, quam offerret.

Tertium argumentum. Negari non potest, quin sacrificare sit actus proprius, et elicitus religionis, ut præter Doctores scholasticos docet S. Augustinus lib. XX. contra Faustum cap. 21. Non potest autem idem actus esse proprius, et elicitus diversarum virtutum: igitur opera propria misericordiæ, temperantiæ, aliarumque virtutum non possunt proprie sacrificia dici, sed solum per quamdam participationem. Quamvis enim unus, et idem actus non possit esse proprius, et elicitus diversarum virtutum, potest tamen ab una elici, et ab alia imperari, et eo modo ad unam proprie pertinere, ad alteram participative. Quemadmodum sobrie cibum sumere, est actus elicitus temperantiæ; tamen si imperetur a fortitudine, ut homo sit magis aptus ad pugnandum, participabit fortitudinem; si a justitia, ut nimirum habeat unde debitum reddat pecuniarium, participabit justitiam. Sic igitur opera quarumlibet virtutum, possunt imperari a religione, et participative sacrificia dici, non tamen absolute, et proprie, cum a religione non eliciantur. Atque hinc est, quod in divinis litteris opera virtutum non vocantur absolute sacrificia, sed cum addito, ut sacrificium laudis, hostiæ spirituales, vitali labiorum, et de cæteris ad eundem modum: illa vero, quæ sunt proprie sacrificia, simpliciter, et absolute talia nominantur, ut in locis allegatis in primo argumento: *Misericordiam volo, non sacrificium, etc.*

Quartum argumentum. In Ecclesia Christi unum est tantum verum, ac proprium sacrificium: non igitur sunt proprie sacrificia omnia Sacramenta, vel omnia bona opera, quæ fiunt ad colendum Deum. Antecedens est S. Augustini, et omnium sanctorum scri-

ptorum. Lib. VIII. de Civitate Dei cap. ult. probare volens Augustinus non esse sacrificium epulas illas, quæ ponebantur a quibusdam super sepulchra Martyrum, sic ait: « Ea non esse sacrificia Martyrum novit, qui novit unum, quod Deo offertur, sacrificium Christianorum ». Idem quoque lib. III. de Baptismo contra Donatistas cap. ult. et lib. I. contra adversar. legis et prophetarum cap. 20. dicit, omnibus sacrificiis veterum, successisse unicum et singulare Eucharistiæ sacrificium: libro de spiritu et littera cap. 11. vocat Eucharistiæ sacrificium verissimum, et singulare: et lib. I. contra Cresconium cap. 25. unicum appellat. S. Leo serm. 8. de passione Domini: « Nunc, inquit, carnalium sacrificiorum varietate cessante, omnes differentiæ hostiarum, una corporis, et sanguinis tui implet oblatio ». Sanctus etiam Joannes Chrysostomus in Psalm. XCV: « Magnus, inquit, orat, et sine modo numerus sacrificiorum in lege, quæ omnia nova superveniens gratia uno completitur sacrificio, unam, et veram statuens hostiam. »

Quintum argumentum. Sacrificium, et sacerdotium relativa sunt, ita ut sacrificio proprie dicto sacerdotium proprie dictum; et sacrificio improprie dicto sacerdotium improprie dictum respondeat. At non sunt omnes, qui operantur bona opera ad honorem Dei Sacerdotes proprie dicti: non igitur sunt omnino talia opera sacrificia proprie dicta.

Major propositio certissima est. Nam Sacerdotis, ut talis est, proprium munus est offerre sacrificium, ut Apostolus docet, Hebr. V. et Justinus Martyr in Dialogo cum Triphone ultra medium, ubi dicit, Deum non accipere sacrificium nisi a Sacerdotibus. Augustinus quoque semper conjungit hæc duo tamquam inseparabilia, sacrificium, et Sacerdotem. Vide epist. 49. quæst. 3. lib. VIII. de Civitate Dei cap. ultim. et lib. XXII. cap. 10. Id etiam docent ipsa vocabula. Latine enim pro eodem accipiuntur sacerdos, et sacrificus. Græce a θύειν, quod est sacrificare, fit θύειν sacrificium, et θύτης Sacerdos, et ab ἱεράειν, sacrificare, ἱεραίων sacrificium, et ἱεραδὴ Sacerdos. Denique non alia de causa Lutherani non agnoscunt in Ecclesia verum, et proprie dictum sacerdotium, nisi quod non agnoscant verum, et proprie dictum sacrificium.

(1) Gen. XXII, 7; Hebr. VIII, 3.

Probatum nunc assumptio, Nam in Testamento veteri notissimum est non fuisse Sacerdotes proprie dictos, nisi filios, et nepotes, atque alios posteros Aaronis, ut regi Ozæ sacerdotium usurpare volenti, dictum legitur ab Azaria pontifice, II Paral. xxvi. et tamen omnes filii Israel bona opera facere debebant. In Ecclesia vero Christi, velint nolint Lutherani, nunquam dicti, vel habiti sunt Sacerdotes proprie, nisi Episcopi et Presbyteri. Hos autem hoc nomine appellat Dionysius Areopagita lib. 1. de Ecclesiastica hierarchia cap. 1. 3. et 5. Justinus in dialogo cum Triphone ultra medium. Tertullianus lib. de præscript. ultra medium, et de velandis virginibus ultra medium. Cyprianus lib. 1. epist. 4. et omnes posteriores passim. Ipse etiam Apostolus Hebr. v. de sacerdotio loquens: *Nemo, inquit, assumi sibi honorem, nisi qui vocatur a Deo, tanquam Aaron (1): et hoc usque adeo verum est, ut ipsum etiam Christum dicat ibidem Paulus non sibi per se sacerdotium assumpsisse, sed a Patre illud accepisse. Denique (ut multa præteream) Concilium Nicænum cap. 14. et Tridentinum quod a Catholicis rejici non potest sess. xxiii. can. 1. et 7. aperte docent, in Ecclesia non omnes, sed certos quosdam Sacerdotes esse. Quare id necessario sequitur, ut aut ceteri fideles bene operari non debeant, quod est absurdissimum; aut non sint proprie Sacerdotes omnes, qui bene operantur, quod est verissimum.*

Sextum argumentum. Altare, et sacrificium relativa sunt: non est autem altare proprie dictum necessarium propter omne opus bonum, nec propter omnes ceremonias, quibus Deum colimus; non igitur est sacrificium proprie dictum omnis ejusmodi ceremonia, seu opus bonum. Propositio major perspicua est. Nam in primis et hebraice, et græce ab eadem radice deducitur sacrificium, et altare. A *יָבִיחַ* sacrificavit, fit *יָבִיחַ* sacrificium, et *מִזְבֵּחַ* altare, et a verbo *זָבַח* sacrificare, fit *זָבַח*, sacrificium, et *זָבַח* altare. Latini a forma, et ritu nomen deducere maluerunt. Dixerunt enim altare quasi altum, et aram, quasi ansam, ut Varro interpretatur, quia Sacerdos aram tenere consueverat, dum sacrificium offerret. Unde est illud poeta:

Talibus orantem dictis, arasque tenentem.

Deinde Genes. 8. ubi primum altare ere-

(1) Hebr. V. 4.

ctum legitur, sacrificii causa erectum fuisse legitur: et in omni gente, et religione semper altaria ad sacrificia erigebantur. Et sicut sacrificium soli Deo vero rite potest offerri, ita etiam altare soli Deo vero rite potest erigi, ut S. Augustinus docet lib. xx. contra Faustum cap. 21. Porro assumptio hujus argumenti nulla probatione eget. Quis enim non videt plurima bona opera, multasque ceremonias sine ulla ara fieri ad honorem Dei posse?

Non igitur verum est, quod Melancthon scripsit, omnem ceremoniam, seu opus, quod nos Deo reddimus, ut eum honore afficiamus, esse sacrificium. Quare Joannes Calvinus lib. iv. Instit. cap. 18. § 13. sine nomine auctoris, eam definitionem aperte reprehendit his verbis: « Qui sacrificii vocabulum ad omnes ceremonias, et religiosas actiones extendunt, qua ratione id faciunt, non video. »

Unum est argumentum in contrarium, ac præsertim Catholici illius Doctoris, testimonium videlicet S. Augustini, qui lib. x. Civ. cap. 6. sic definit sacrificium: « Sacrificium, inquit, verum, est omne opus, quod agitur, ut sancta societate in hæreatur Deo, relatum ad illud finem, quo beati esse possimus. »

Sed facilis est responsio. Nam S. Augustinus non definit sacrificium in genere, nec sacrificium proprie dictum, sed solum sacrificium, quod præcipue est internum, et opponitur sacrificiis legalibus, et mere externis. Et vocat sacrificium verum ratione dignitatis, et ratione effectus, non ratione formæ, et essentiae sacrificii proprie dicti. Non enim vult dicere sacrificia interna esse magis proprie dicta sacrificia, quam externa, cum oppositum sit verum, sed esse præstantiora, et Deo gratiora, et facilius Deum placere. Similis sententia est Joan. xv: *Ego sum vitis vera.* Nec enim Dominus eo loco significare volebat se magis proprie esse vitem, quod affinet ad formam, et essentiam vitis, quam sit illa, que plantatur in vineis: sed solum esse vitem nobiliorem, et effectus excellentiores producere, ut Euthymius in commentario hujus loci recte exponit.

Expendamus nunc Calvinii definitionem: reprehendit enim alios, sed nec ipse meliorem definitionem attulit. Sic autem loquitur loco citato: « Nos perpetuo Scripturæ usu sacrificium appellari scimus, quod Græci nunc *θυσία*, nunc *προσφορά*, nunc *τελετή* dicunt: quod generaliter acceptum complecti-

tur quidquid omnino Deo offertur. » Hæc ille: ubi aperte docet idem esse sacrificium quod oblationem Deo factam. Ac deinde partitur sacrificium in duas species, ad eum modum, quo Philippus fecit; nisi quod sacrificium non propitiatorium, contendit vocari posse non solum *υπερευαγγέλιον*, ut Melancthon vocabat, sed etiam *κατερευαγγέλιον*, et *αβυσταύιον*, id est, sacrificium cultus, et venerationis.

Sed ommissa partitione, de qua non magna controversia est, definitio certe a Calvino allata admitti non potest. Nam licet secundum Scripturæ usum, omne sacrificium oblatio quædam sit, non tamen omnis oblatio est sacrificium. Sacrificium enim præter oblationem requirit mutationem, et consumptionem rei, quæ offertur, quam non requirit simplex oblatio.

Id vero probatur primum ex nomine sacrificii. Nam Hebraice *זָבַח* dicitur a *זָבַח* quod est mactare; et Græce *θυσία*, vel dicitur a *θύω*, id est mactare: unde est illud Math. xxii. *Ταῦτοι καὶ στυγερὰ τελεῖσάντων*, lauri, et altitia occisæ; vel dicitur a nomine *θύσις*, id est, exhalatio, ut Porphyrius contendit apud Eusebium lib. 1. præparat. Evang. cap. 6. Vult enim sacrificia dicta esse ab exhalatione, et fumo, qui ex combustione sacrificii ascendit. Unde etiam Chrysostomus, et Theophilactus in cap. x. epist. ad Hebr. notant, differentiam esse inter *θυσία* et *προσφορά*, id est, sacrificium, et oblationem, quod *θυσία*, dicitur de rebus illis, quæ occiduntur, vel aliter consumuntur. Quo etiam pertinet, vox *τελετή*, dicitur enim ea vox a verbo *τελέω*, quod est consumo. Ex quibus colligitur, non recte Calvinum confundisse illa nomina: *προσφορά*, quæ significat simplicem oblationem, *θυσία* ac *τελετή*, quæ addunt consumptionem supra oblationem.

Secundo, probatur ex usu Scripturarum. Nam in Scripturis multa dicuntur Dei offerri, quæ nec secundum usum Scripturæ divinæ, nec juxta communem loquendi modum dici possunt sacrificari. Exodi xxv. et xxxv. offerenda Deo dicuntur aurum, argentum, aes, ligna, lapides pretiosi, hyssus, coccus, pili caprarum, et similia, quæ non nisi absurdissime sacrificari dici possent. Numeri viii. Aaron offert Levitis in munus Domino a filiis Israel, et tamen nec Scriptura dicit, homines illos sacrificatos fuisse, nec dici potest, nisi valde improprie, cum homines illi non sint occisi, sed solum ad ministerium deputati. Contra vero Isaac vere, et proprie sacrifici-

candus dicebatur a patre, quando occidendus, et cremandus Domino dicebatur. Genes. xxi. Et omnia omnino, quæ in Scriptura dicuntur sacrificia, necessario destruenda erant; si viventia, per occisionem; si inanimata solida, ut similia, et sal, et thus, per combustionem; si liquida, ut sanguis, vinum, et aqua, per effusionem, Levit. i. et ii.

Noque his repugnat exemplum Melchisedechi, qui erat Sacerdos Dei altissimi, et obtulit panem et vinum: nec tamen legitur illam oblationem consumpsisse, Genes. xiv. Nam Scriptura non explicat modum illius sacrificii; sed ex aliis locis colligitur eum more solito sacrificasse, ita ut panem illum, et vinum ad honorem Dei consumpsisset. Constat igitur sacrificium non esse quædam oblatio offertur Deo, ut Calvinus dicit, nisi aliquid aliud addatur.

Denique tertio, accedant argumenta ducta a sacerdotio, et ab altari, quæ paulo ante fecimus adversus Melancthonem. Nam oblatio generalis sumpta, nec sacerdotium, nec altare requirit: vere enim ac proprie obtulit Deo vidua illa evangelica duo æra minuta, cum nec sacerdos ipsa esset, nec altare ullum haberet.

Venio nunc ad Martinum Kemnitium: is initio disputationis de sacrificio Missæ in 2. par. Exam. Tridentini Concilii pag. 712. et seq. primo loco adfert acceptiones hujus vocis, Sacrificium, quas in genere tres esse dicit. Primo enim, accipi vult pro sacrificio externo, et ceremoniali, quale dicit fuisse in solo Testamento veteris; et in hoc genere numerat holocausta, hostias pacificas, hostias pro peccato, et denique sacrificium professionis, ut decimas, et primitias. Secundo, accipi dicit pro morte Christi, quæ dicitur sacrificium crucis. Tertio, pro sacrificio interiore, invisibili, et spiritali fidelium; atque ad hoc genus reducit prædicationem Evangelii, orationes, elemosynas, laudes Dei, mortificationem, et similia opera bona. Addit paulo infra pag. 717. Quarto, acceptionem pro sacrificio commemorato, id est, pro ea re, quæ fit in memoriam sacrificii crucis, quamvis fateatur non haberi in Scripturis hanc acceptionem. Ex his concludit ob tam varias acceptiones sacrificii, bene definitum esse sacrificium in genere a S. Augustino, lib. x. de Civitate Dei cap. 5. et 6. « Omne opus bonum, quod agitur, ut sancta societate in hæremus Deo, etc. »

Sed in hac doctrina Kemnitii plurima sunt

errata. Primum, non recte numerantur decimæ, et primitiæ cum sacrificiis, veteris legis proprie dictis : nusquam enim in Scriptura dicuntur sacrificia, ejusmodi decima, et primitiæ, nec eis nomen, aut ratio sacrificii convenit, ut supra ostendimus. Adde, quod sacrificium soli Deo offerri potest, ut omnes fatentur : decimæ autem immediate Sacerdotibus offerebantur, et offeruntur, non Deo.

Deinde, quod Kemnitius dicit, sacrificia externa et cæremonialia fuisse solum in lege veteri, et jam omnino desiisse, pugnat cum eo, quod idem Kemnitius dicit, omne opus bonum factum ad Dei honorem esse etiam hoc tempore sacrificium. Nam certe Baptismi, et Eucharistiæ Sacramenta conficere, dare, sumere, sunt opera bona, facta ad Dei honorem, et tamen sunt externa, et cæremonialia. Imo idem Kemnitius paulo infra multis modis probat Eucharistiæ consecrationem, et sumpcionem dici posse sacrificium : quam tamen externam, et cæremonialem esse nemo negare potest.

Tertio, mirum est, cur admittat Kemnitius quartam sacrificii acceptionem, cum eam fateatur non posse colligi ex divinis litteris, sed videtur eam admittere, ut possit eludere sedâ Patrum, in quibus Missa dicitur sacrificium. Cæterum ea acceptio plane arbitraria, et conficta est : nam nec Scriptura, nec Patres sacrificium appellant, id quod est solum figura, vel commemoratio sacrificii.

Denique, falso concludit Kemnitius ab Augustino definiti sacrificium in genere lib. x. civit. cap. 6. Tantum enim abest, ut Augustinus definire voluerit eo loco sacrificium in genere, ut potius expresse excluderet a sua definitione omnia sacrificia veteris legis, quæ in mactatione ovium, et boum sita erant, quæ propriissime sacrificii nomen, et rationem retinent. Quare Kemnitius, neque dividendo, neque definiendo id assequi potuit, quod cupiebat, ut quid sit proprium sacrificium explicaret.

His ergo rejectis, vera definitio sacrificii proprie dicti in genere hæc esse potest : « Sacrificium est oblatio externa facta soli Deo, qua ad agnitionem humanæ infirmitatis, et professionem divinæ Majestatis a legitimo ministro res aliqua sensibilis, et permanens ritu mystico consecratur et transmutatur. » Hæc definitio paulo longior esse debuit, ut

omnes condiciones sacrificii proprie dicti complecteretur.

Primo igitur dicimus esse oblationem, ut genus sacrificii indicaremus : hoc enim loco sacrificium accipimus pro actione sacrificandi ; non pro ipsa victima, quæ sacrificatur, tametsi ipsa etiam sacrificium dici solet. Sacrificium igitur pro actione acceptum, species est oblationis : id enim est sacrificium, quod proprie et per se ad actionem Sacerdotis pertinet. Porro Sacerdotis proprium munus est offerre, Heb. v. : *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur, in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, etc.* (1). Apud sacros, et ecclesiasticos scriptores pro eodem accipitur offerre et sacrificare. Genes. iv. ubi primum fit mentio sacrificii, dicitur Abel obtulisse de primogenitis gregis sui : et Genes. viii. Noe obtulit holocausta ; et eodem modo Scriptura passim loquitur. Tertullianus inter patres in lib. de velandis virginibus, et in lib. de exhortatione castitatis, dicit tria esse munera Sacerdotum novæ legis : tingere, offerre, docere, id est, baptizare, sacrificare, concionari. Denique idem indicat nomen, quod passim utuntur Græci, cum de sacrificio loquantur, nimirum *προσφορα*, id est, oblatio, quod etiam Calvinus notavit, ut supra vidimus.

Secundo dicimus, externam oblationem esse sacrificium. Duplex enim oblatio, et largo modo, duplex sacrificium distingui potest, ut S. Augustinus distinguit lib. x. de Civ. Dei cap. 5. invisibile, sive internum, et visibile, sive externum. Invisibile est pia voluntas, quæ divinæ Majestati, se, et sua omnia offert : visibile autem est testificatio quædam externa interni affectus. Quare ibidem Augustinus definiens visibile sacrificium, invisibilis sacrificii Sacramentum, id est, sacrum signum esse dicit. Quamvis autem invisibilis oblatio sit nobis ior, et melior visibili, et placeat Deo invisibilis sine visibili, visibilis sine invisibili Deo non placeat : tamen nomen, et ratio sacrificii proprie non convenit invisibili oblationi, sed solum visibili, et externæ, ut nos in definitione posuimus. Oblatio enim invisibilis, semper est occulta, et privata ; nomine autem sacrificii proprie omnes intelligunt publicum, et manifestum honorem Deo exhibitum a communi, et publico ministro. Itaque necessario

requiritur ad sacrificium proprie dictum, ut sit oblatio externa.

Tertio diximus in definitione : « Facta soli Deo. » Nam oblatio externa potest fieri etiam homini, vel homini, et Deo, ut cum dantur elemosynæ pauperibus propter Deum ; illæ enim offeruntur hominibus, et simul etiam Deo, dicente Christo : *Quod uni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis* (1), Matth. xxv. Sed non sunt sacrificia ejusmodi oblationes : sacrificium enim proprie pertinet ad cultum patriæ, qui soli Deo exhiberi potest. Ut enim est interior quidam cultus, quem soli Deo exhibemus, cum eum agnoscimus primum et summum bonum, causam efficientem, et finalem omnium rerum, et ut tali cor nostrum illi demississime prosternimus ; sic etiam debuit esse externum aliquod signum quo protestaremur cultum istum soli Deo debitum. Tale autem signum non est, nisi sacrificium : nam omnis alia externa reverentia, quam exhibemus Deo, sive caput nudando, sive genua flectendo, sive corpus totum prosternendo, sive etiam supplicando, et invocando, solet etiam hominibus aliquando exhiberi. Unde Exod. xxxi. legitur : *Qui sacrificat Diis, occidetur, præterquam Domino soli* (2). Neque id solum Scriptura docet, sed etiam idipsum naturali lumine omnes Gentes agnovērunt : « Quis vero, inquit, S. Augustinus lib. x. de Civ. Dei cap. 4. Sacrificandum censuit, nisi ei, quem Deum, aut scivit, aut putavit, aut finxit. » Et lib. i. contra advers. leg. et prophet. cap. 18 : « Dæmon sibi sacrificium non exigeret, nisi Deo vero deberi sciret. Nam obsequia cætera, quæ divinitati exhibentur, ausi sunt sibi etiam superbiæ fastu homines arrogare : rarissimi autem commemorantur, qui sibi ut sacrificaretur, cum regia potestate possent, ausi fuerint imperare. Quicumque tamen ausi sunt, per hoc se Deus haberi voluerunt. »

Quarto diximus : « Ad agnitionem humanæ infirmitatis, et possessionem divinæ Majestatis. » Quoniam hic est finis generalis omnium sacrificiorum : sunt enim quasi tributa, quæ Deo redduntur in recognitionem supremi domini ipsius, et nostre subjectionis. Et hæc est etiam ratio, unde laudem habet, et est opus virtutis actio sacrificandi. Nam ex se opera indifferentia sunt occidere, et cremare animalia, et similia ; sed cum illa

fiunt ad significandum, omnia a Deo procedere, et in ipsius honorem consumenda esse ; jam sunt opera religionis, et proinde bona, et laudabilia.

Quinto diximus : « A legitimo ministro. » Non enim est cujusque offerre sacrificium, sed publici, et certi hominis, qui communi nomine id peragat. In lege quidem nature, Sacerdotes erant, vel capita familiarum, ut Noe, Abraham, vel ii, quibus Deus id inspirabat. In lege autem scripta, soli filii Aaron. In lege gratiæ, soli Episcopi, et Presbyteri rite ordinati, ut omnia Concilia, et omnes Patres, et omnium Ecclesiarum consuetudo docet. Atque hinc excluduntur a ratione sacrificii proprie dicti multæ oblationes privatorum hominum, factæ soli Deo ut cum fideles candelas accendunt, et consumunt in templo ad honorem Dei.

Sexto diximus : « Res aliqua sensibilis, et permanens », ut nimirum excludantur a ratione sacrificii proprie dicti, actiones transientes, in honorem Dei factæ, quales sunt psalmodiæ, preces, genuflexiones, et alia quæ fiunt a Sacerdotibus actu externo ad honorem Dei et tamen sacrificia proprie non dicuntur.

Septimo diximus : « Ritu mystico consecratur ». Nam debet res illa, quæ Deo offertur, ex profana fieri sacra, et Deo dicata : id enim significat sacrificare, sacrum facere, ut S. Thomas recte monet in 2. 2. quæst. lxxxv. art. 3. Ista autem consecratio, et dedicatio semper fiebat in lege veteri certo ritu, et cæremonia mysterium continente, ut impositione manuum super victimam, vel elevatione oblationis in altum. Et in hoc distinguitur sacrificium a simplici oblatione, quam non requirit ex se ullam ejusmodi mysticam consecrationem.

Octavo diximus : « Et transmutatur ». Quia ad verum sacrificium requiritur, ut id, quod offertur Deo in sacrificium, plane destruat, id est, ita mutetur, ut desinat esse id, quod ante erat : et in hoc maxime differt a simplici oblatione, quæ interdum ritu mystico elevabatur coram Deo, sed non destruebatur, nisi quando vere sacrificabatur. De qua conditione plura diximus paulo superius in refutatione definitionis Joannis Calvinii. Ratio autem hujus rei duplex esse videtur. Una ob significationem mortis Christi. Deus enim, qui primus sine dubio inspiravit Abeli, et

(1) Hebr. VIII, 3.

(1) Matth. XXV, 40. — (2) Exod. XXII, 20.

aliis sanctis viris usum sacrificiorum, voluit per ea sacrificia sacrificium omnium sacrificiorum praestantissimum adumbrari: illud autem morte, et destructione rei oblata constabat. Altera ratio est, quia sacrificium est summa protestatio subjectionis nostrae ad Deum, et summus cultus externus, qui exhiberi possit. Summa autem ista protestatio requirit, ut non solum usus rei Deo offeratur, sed ipsa etiam substantia: et ideo non solum usus, sed substantia consumatur.

CAPUT III.

Mortem Christi sacrificium esse proprie dictum.

Sed una occurrit dubitatio circa sacrificii definitionem. Nam sacrificium crucis, id est, Christi passio et mors, verissimum, ac perfectissimum sacrificium fuit, ut Augustinus docet lib. I. contra advers. leg. et prophet. cap. 18. et tamen non videtur ei convenire definitio assignata. Nam (ut alia omittam) ratio sacrificii a nobis descripta requirit, ut non sit actio alicujus virtutis, nisi religionis: mors autem Christi actio fuit charitatis, patientiae, fortitudinis, humilitatis, obedientiae, ut Apostolus praedicat Roman. v. Philipp. II. Hebr. XII. et alibi.

Respondeo: Sacrificium crucis proprie actum religionis fuisse. Christus enim praecipue in mortem se obtulit, ut esset oblatio, et sacrificium Deo pro expiatione peccatorum totius mundi, ut sacri scriptores pessim docent, ac praecipue Apostolus Ephes. v. et Hebr. VII. VIII. IX. et X. tamen nihil repugnat quominus actus proprius religionis possit etiam participare multas alias virtutes: sicut et contrario actus omnium aliarum virtutum, ut supra diximus, religionis rationem participant; et sacrificia suo quodam modo nominantur. Sicut enim si quis obedientiam superiori praestet ob Dei honorem, illa obedientia sacrificium erit: sic etiam si quis veram hostiam Deo offerat, quia id ei superior imperaverit, actio illa, obedientia dici poterit. Et quemadmodum elemosyna pauperi propter Dei honorem data, sacrificium quoddam est: sic etiam sacrificium pro peccatore Deo oblatum, misericordia est.

(1) Psal. CIX. 4. — (2) Isai. LIII. 7; Joan. X. 17; XVII. 19. — (3) Joan. XIII. 4; Hebr. XIII. 11. — (4) Coloss. I. 20.

Dicit aliquis: Si res ita se habet, poterunt etiam Martyrum passiones vere, et proprie sacrificia dici, licet ad charitatem, et fortitudinem potissimum pertinere videantur.

Respondeo: Martyrum passiones sacrificia dici possunt largo modo, ut omnia alia bona opera; non autem proprie, et in rigore, ut Christi passio: differt enim passio Christi a passionibus Martyrum quatuor modis, ratione videlicet personae, actus, formae, et finis.

Ratione personae, quia Christus vere, et proprie erat sacerdos Psal. CIX. *Tu es sacerdos in aeternum* (1), et sacerdos magnus, ut ait Apostolus Hebr. X, imo plane summus, et maximus, qui posset hostiam quamlibet rite offerre, et ideo etiam corpus suum. Sancti autem martyres, vel sacerdotes non erant, vel certe non tales, qui possent eligere victimam lege praescriptam.

Ratione actus, quia Christus proprie seipsum sacrificavit, cum in ejus potestate fuerit mori, et non mori. Isai. LIII. *Oblatus est, quia ipse voluit*. Joan. X. *Ego pono animam meam, nemo tollit eam a me, sed ego pono eam*. Joan. XVII. *Et pro his ego sanctifico meipsum* (2), id est, sacrificium offerro meipsum, ut exponunt Joannes Chrysostomus homil. 81. in Joan. et Cyrillus lib. XI. in Joan. cap. 25. Martyres autem nec poterant mori, quando volebant, nec etiam impedire passionem suam, et mortem, quando volebant.

Ratione formae, quia Christus vere mysterio ritu sacrificatus est; non enim casu, sed ex electione ipsius factum est, ut in die festo Paschae, et in altari crucis, et manibus extensis, et extra portam urbis Hierosolymae pateretur, ut S. Leo notat in epist. 83. ad Monachos Palaestinos. Et Joannes Evangelista, scribit cap. XIII. *Sciens Jesus, quia venit hora ejus*. Et Paulus Hebr. XIII. *Quorum animalium inferunt sanguis pro peccato, bovum corpora cremantur extra castra: ita et Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est* (2). In mortibus Martyrum nihil ejusmodi reperimus.

Ratione finis, quia ille fuit proximus, et principalis finis mortis Christi, placare Deum generi humano, qui est finis veri sacrificii, Coloss. I. *Pacificans per sanguinem crucis etc.* (4) et idem clamant omnes Scripturae. Quare omnia sacrificia legis veteris, figure erant, ac typi hujus verissimi, et summe pro-

pitiatorii sacrificii, ut Augustinus testatur lib. I. contra adv. leg. et prophet. c. 18. et alibi. Finis autem proprius mortis Martyrum, non erat Deum placare, sed testimonium veritati praebere; et ex genere suo mors Martyris actus est fortitudinis, quia magis eligit vitam perdere, quam fidem negare. Quare S. Leo epist. 83. supra citata. « Quamvis, inquit, in conspectu Domini multorum Sanctorum pretiosa mors fuerit, nullius tamen infantis occisio propitiatio fuit mundi. Accipere justus, non dedere coronas; et de fortitudine fidelium exempla nata sunt patientiae, non dona justitiae; singulares quippe in singulis mortes fuere, nec alterius quisquam debitum suo sine persolvit » Ac de definitione hactenus.

CAPUT IV.

De partitione sacrificii

Nunc de partitione pauca dicenda sunt. Sacrificium igitur proprie dictum, duobus modis dividi solet, ratione materiae, et ratione formae et finis. Ratione materiae dividitur in tria genera, in victimas, seu hostias, immolationes, et libamenta. Victimae, seu hostiae dicuntur sacrificia ex animantibus, videlicet ovibus, capris, bobus, columbis, passeribus, et turturibus: nec enim ulla alia animalia sacrificari poterant. Et quamvis haec nomina generalia sint, tamen apud Latinos derivata sunt ab iis sacrificiis, quae offerebantur post victoriam de hostibus reportatam. Victimae enim a victoria, et hostiae ab hostibus dicta est, juxta illud Ovid. lib. I. Pastorum:

*Victimae quae cecidit dextra victricis vocatur
Hostibus a victis hostia nomen habet.*

Immolationes dicuntur sacrificia ex rebus inanimis, sed solidis, ut ex farina, pane, sale, thure: dicebantur autem immolationes a molendo, sive a molendo. Quamvis deinde vocabulum immolandi ad omne genus sacrificii derivatum sit: nam et in Scripturis sanctis, et in profanis auctoribus sacrificare, et immolare pro eodem accipiuntur. Libamenta dicuntur sacrificia rerum liquidarum, ut vini, et aquae.

Ratione formae, et finis dividitur in tria genera, in holocausta, hostias pro peccato, hostias pacificas. Holocausta offerebantur pro-

pria cremabantur, ut resoluta in vaporem tota sursum ascenderent, in signum quod quidquid habemus, Dei est. Hostiae pro peccato dicebantur ea, quae offerebantur pro expiatione peccati; et haec partim cremabantur, partim a sacerdotibus in ipso atrio sancto manducabantur. Erant autem multa genera hostiarum pro peccato, nam et variabantur pro varietate peccati, et pro varietate personarum. Aliud enim offerebatur pro perjurio, aliud pro aliis peccatis; et similiter aliud pro Pontifice, aliud pro Rege, aliud pro Synagoga, aliud pro privatis hominibus. Hostiae pacificae partim cremabantur, partim manducabantur a sacerdotibus, partim ab iis, qui donaverant. Erant autem duae species pacificorum: quaedam enim offerebantur pro beneficio accepto: quaedam pro beneficio accipiendo, quae in hoc solum differebant a superioribus, quod istae poterant etiam in crastino manducari, illae autem debebant consumi ipso die sacrificii.

Ex quo recte colligit S. Thomas I. 2. quæst. CII. art. 3, ubi de tota hac materia egregie disputat, praestantissimum sacrificium fuisse holocaustum, secundum locum dignitatis obtinuisse sacrificium pro peccato, tertium sacrificium pacificum pro beneficio accepto, postremum sacrificium pacificum pro beneficio accipiendo. Maxime enim obligamur Deo honorem deferre ob ipsius infinitam maiestatem; deinde secundo ob offensam in ipsum commissam, tertio ob acceptum jam beneficium, postremo propter sperata beneficia.

Colligit secundo tribus illis generibus sacrificiorum significari tres fidelium status. Nam holocaustum significat statum perfectorum qui totos se Dei obsequio dedicant. Sacrificium pacificum, statum proficientium, qui Deo gratias agunt pro accepta justificatione peccatorum, et petunt perseverantiam in bono: et ideo ejus sacrificii sunt tres partes, una crematur Deo, altera manducatur a sacerdote, tertia ab offerente; quia perseverantia in bono acquiritur gratia Dei, ministerio sacerdotum, et merito etiam proprio operum honorum. Denique sacrificium pro peccato, significat statum incipientium, seu penitentium, qui quaerunt a Deo veniam peccatorum. Et quia justificatio a peccatis non potest acquiri propriis meritis, sed sola Dei gratia per ministerium sacerdotum: idcirco ejus sacrificii una pars Deo offertur, altera sacerdoti, nulla ipsi offerenti cedit.

CAPUT V.

Explicatur status controversiæ, et sententiæ referuntur Catholicorum et hæreticorum.

Explicatis vocibus Missæ, et sacrificii, sequitur ut ipsa quæstio explicetur: Utrum Missa sit sacrificium. Porro quæstio principalis cum hæreticis hujus temporis, non est de sacrificio spirituali, aut improprio. Patentur enim Philippus in Apologia Confessionis Augustanæ, et Martinus Kemnitius in Examine Tridentini Concilii, et Brentius in Confessione Wirtembergensi, et alii, Missam, sive sacram cœnam multis modis sacrificium dici posse: sed de sacrificio externo visibili, vere, ac proprie dicto, ac potissimum de ipso genere sacrificii proprie dicti, id est, de oblatione visibili Deo facta ministerio sacerdotum.

Itaque status controversiæ hic erit: Utrum in Missa, sive in actione cœnæ Domini, si rite celebretur, Eucharistia Deo offerri debeat. Hunc esse verum statum quæstionis, facile probari potest ex testimoniis adversariorum, et nostris. Ac primum formulæ ab ipsis editæ, cœnæ Domini celebrandæ, satis aperte indicant quid in nostra Missa illis displiceat.

Formula Missæ pro Ecclesia Wirtembergensi a Lutero edita anno 1523, admittit primo, Introitum cum Psalmo. Secundo, Kyrie eleison cum hymno Angelico: *Gloria in excelsis Deo*. Tertio, Collectam, seu orationem cum lectione, sequente. Quarto, Graduale cum Alleluia, Quinto, Prosas, seu Sequentias quasdam paucas, ut de Spiritu Sancto, et de Natali Domini. Sexto, Evangelium. Septimo, Symbolum. Deinde ita subjungit: Octavo «sequitur tota illa abominatio, cui servire coactum est quidquid in Missa præcessit: unde et Offeritorium vocatur; et ab hinc omnia fere sonant, ac olent oblationes». Et infra: «Proinde omnibus illis repudiatis, quæ oblationem sonant cum universo Canone, retineamus, quæ pura et sancta sunt.» Hæc ille, qui Deinde brevissime præscribit consecrationem Eucharistiæ prolatis verbis Domini, et Communionem.

Formula Calvinij Sacramentorum ministrandorum pro Ecclesia Genevensi, et omnes

aliæ, quas videre potui, diligentissime cavent, ne ulla fiat mentio oblationis.

Præterea Lutherus in omnibus libris, quos multos de hac ipsa quæstione scripsit, id unum agit, ut doceat in actione cœnæ, seu Missa, nihil nos Deo offerri præter orationes, sed contra potius offerri nobis a Deo Sacramentum Eucharistiæ in testimonium promissionis. Anno 1520, libellum edidit de captivitate Babylonica ubi cap. de Eucharistia prope finem capituli, hoc fusa tractat. Anno 1521, edidit librum de abroganda Missa privata, ubi illud idem fusi, et furiosius agit. Anno 1522, librum edidit contra Regem Angliæ, in quo idem repetit. Anno 1523, edidit librum contra Canonem Missæ. Anno 1527, in libro de verbis Cœnæ contra Zwinglianos idem habet. Similiter in confessione sua, quam edidit anno 1528, supra omnes abominaciones dicit se habere Missam, et nihil magis dolere, quam quod per annos quindecim Missas celebraverit more Catholicorum. Anno 1534, librum edidit de Missa privata, et unctione sacerdotum: in quo non erubuit confiteri se a diabolo edoctum, et persuasum Missam esse summam abominationem, idque non per somnum, et quietem, sed palam dum vigilaret.

Idipsum docent omnes hujus temporis hæretici. Nam et Philippus Melancthon in locis, tit. de sacrificio, et Joannes Brentius in Confessione Wirtembergensi, cap. de Eucharistia, et Matthias Illyricus in Apologia pro Confessione Antuerpiensi, cap. 13. et Martinus Kemnitius in 2. par. Examinis Concilii Tridentini. Et Joannes Calvinus lib. iv. institut. cap. 18. §. 1. et 2. et sequentibus, et Petrus Martyr in comment. cap. iv. et x. prioris ad Corinth. et Theodorus Beza in sua confessione cap. vii. §. 3. et alii negant Eucharistiam Deo offerri posse, aut debere.

E contrario vero Catholici scriptores, qui hoc nostro sæculo de sacrificio Missæ scriperunt, omnes in eo potissimum laborant, ut ostendant, in Missa offerri Deo vere ac proprie corpus, ac sanguinem Domini, sub specie visibili panis et vini. Vide Joannem Eckium in tribus libris de sacrificio Missæ, Jodocum Clichtoveum, in propugnaculo Ecclesiæ lib. 1. Gasparem Schatzerum, tract. de Missa; Joannem Fabrum lib. ii. iv. et v. de Missa et Eucharistia; Joannem Hoffensem in lib. de visibili sacerdotio Cajetanum tract. de sacrificio Missæ, qui est tract. 40. tom. iii. Martinum Peresium in lib. de traditionibus

CAPUT VI.

In Missa verum sacrificium offerri, probatur ex primo testimonio Scripturæ, et ex sacerdotio Melchisedech.

Nunc tandem ad argumenta pro veritate veniendum est. Ac primum afferemus testimonia Scripturarum. Tum veterum Patrum, Postremo rationes. Ac ex divinis literis primum locum obtinebant, figure Testamenti veteris. Secundum, vaticinia Prophetarum. Tertium, testimonia ex Evangelio. Quartum, ex Actis Apostolorum, Quintum, ex epistolis B. Pauli.

Primum igitur testimonium Scripturæ sit illud Genes. xiv: *Melchisedech rex Salem protulit panem et vinum: erat enim sacerdos Dei altissimi* (1). Hunc locum ad Christum ita referunt David Psal. cxv. et Paulus Hebr. vii. ut non dicant Melchisedechum figuram tantum Christi gessisse, quod enim de Aaron dici potuisset, sed Christum sacerdotem fuisse secundum ordinem Melchisedech, et non secundum ordinem Aaronis, ut aperte scribit Paulus.

Porro differentiæ duæ sunt inter duo illa sacerdotia, ex quibus duo argumenta peti possunt. Prima et potissima differentia posita est in externa specie sacrificii. Nam etiamsi omnia sacrificia veterum conveniebant in re significata, cum eundem Christum crucifixum significarent: tamen in signis diversa erant: Sacrificia enim Aaronica cruenta erant, et sub specie animantium occisorum, Christi mortem representabant: Melchisedechi sacrificium inercutum fuit, et sub specie panis, et vini ejusdem Christi corpus, et sanguinem figuravit. Quare si Christus sacerdos est secundum ordinem Melchisedech, et non Aaronis, sacrificium instituisse debuit inercutum, et sub specie panis et vini, ut Ecclesia Catholica recte canit in vespers festi corporis Domini: «Sacerdos in æternum Christus Dominus secundum ordinem Melchisedech panem et vinum obtulit.» Quod si ex vi sacerdotii secundum ordinem Melchisedech non certo colligetur, ut certo colligitur, Christum sacrificare debuisset hostiam in specie panis et

par. 3. considerat. 4. Joannem Driedonem lib. iv. de Scripturis et dogmatibus Ecclesiast. cap. 3. par. 4. Ambrosium Catharinum in lib. de veritate inveniendi sacrificii novi et æterni Testamenti; Dominicum a Soto in iv. sentent. distinct. 13. quæst. 2. Jodocum Tiletanum in Apologia pro Concilio Tridentino contra Kemnitium; Ruardum Tapperum in explicatione art. 16. Lovaniensium; Albertum Pighium lib. ii. hierarch. Ecclesiast. cap. 3. et controvers. 5. et 6. Antonium Democharem in lib. quatuor de sacrificio Missæ; Alphonsum de Castro in lib. x. contra hæres. verbo Missa; Gasparem Casalium in libris tribus de sacrificia Missæ; Hosium Cardinalem in Confessione Polonica cap. 41. Wilhelmum Lindanum lib. iv. Panopliæ cap. 37. et sequentibus; Melchiorum Canum lib. xii. de locis Theologicis, cap. 13; Wilhelmum Alanum lib. ii. de Eucharistia; Gregorium de Valentia in tract. et Apologia de sacrificio Missæ.

Ex his colligimus Philippum, et Kemnitium perperam exposuisse statum hujus quæstionis. Philippus enim tum in locis tit. de sacrificio, tum in Apologia Confessionis Augustanæ cap. de Missa, quia nec bene definit, nec bene dividit sacrificium, totam controversiam in eo ponit, utrum in Missa offeratur sacrificium propitiatorium. Sed alia est controversia prior, utrum vere, ac proprie sacrificium offeratur: possunt enim verissima sacrificia esse, quæ tamen non sint propitiatoria, ut supra ostendimus.

Kemnitius autem non modo imperite, sed etiam invereconde, et impudenter in 2. par. Examinis pagina 739. 744. 761. 766. et 777. asserit, statum quæstionis esse utrum illa representatio per varios gestus, et vestes, quæ in Missa Catholicorum cernitur, sit sacrificium a Christo institutum. Et in postremo loco a nobis notato dicere aude: Panopliam illam verborum, rituum, gestuum, actuum, ornamentorum, vestium, quæ postea accessit ad simplicem Christi institutionem, esse ipsos nervos, et substantiam Missæ Pontificiæ: cum tamen nullus Catholicorum id unquam scripserit; omnes enim summo consensu docent, ista omnia quæ accesserunt ad Christi institutionem, esse accidentaria ornamenta. Quod autem ille objicit ex lib. Ekkij, jam supra in i. cap. refutatum est.

(1) Gen. XIV. 18.